

Poročilo o delu Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije (ZDPDS) v letu 2005

ZDPDS se kot del civilne družbe aktivno vključuje v aktualna dogajanja na področju vzgoje in izobraževanja. Najpomembnejše oblike njenega delovanja so:

- zagotavljanje stalnega izhajanja revije *Sodobna pedagogika*,
- organizacija strokovnih in znanstvenih srečanj,
- organizacija razprav o aktualnih temah,
- dajanje pobud za reševanje problemov na področju vzgoje in izobraževanja in razvoja pedagoških ved,
- koordinacija dela društev, ki so včlanjena v zvezo.

O izhajanju revije, njenem konceptu in vsebini letnika 2005 je pripravljeno samostojno poročilo glavnega in odgovornega urednika, zato tega ne obravnavamo v tem poročilu.

V letu 2005 je bilo težišče dejavnosti ZDPDS povezano z znanstvenim posvetom na temo *Zgodnje opismenjevanje – opismenjevanje od vrtca do univerze*. Posvet je bil od 1. in 2. aprila v Kranjski Gori, udeležilo pa se ga je okoli 120 udeležencev. Posvetovanje je bilo namenjeno predvsem vzgojiteljem, učiteljem, svetovalnim in drugim strokovnim delavcem ter ravnateljem v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Več kot polovica udeležencev je na posvetu sodelovala z referati, poročili in drugimi pisnimi prispevki. Gradivo posveta je bilo objavljeno v posebni številki *Sodobne pedagogike* in priložnostnem zborniku z naslovom *Zgodnje opismenjevanje – opismenjevanje od vrtca do univerze*. Cilji posveta so bili: analiza konceptov in dosežkov na področju pismenosti, izmenjava izkušenj, soočanje različnih predlogov, kako izboljšati stanje v opismenjevanju v celotnem izobraževalnem sistemu, še zlasti do konca obveznega šolanja. Osrednji namen posveta pa je bil pripraviti predloge: a) strokovnim svetom za ustrezne kurikularne rešitve, b) ministrstvu za šolstvo za zagotavljanje ustreznih pogojev c) ZZŠ, CPI in ACS za razvijanje specialnodidaktičnih vidikov zgodnjega opismenjevanja in izobraževanja vzgojiteljev/učiteljev in č) vrtcem in šolam za kakovostnejše delo.

Tematika posveta in problemi za razpravo:

1. Kakšni so pogledi glede pomena dolgoročnih učinkov zgodnjega opismenjevanja in posledic, ki jih ima skozi celotno obdobje šolanja? Ali se zgodnje opismenjevanje izraža v stopnji funkcionalne pismenosti posameznika skozi vse življenje?
2. Kako naj se vrtci odzivajo na to, da se večina sodobnih otrok zelo zgodaj sreča s pisnimi simboli, pisavo in se že kot malčki in v zgodnjem otroštvu znajdejo v simbolnem svetu znakov?
3. Ali lahko gledamo danes na pismenost kot na prvo med splošnimi kompetencami, kot na temeljno orodje, ki omogoča vstopanje v svet znanja in

gibanje v njem? Ali se to spoznanje izraža v ciljih opismenjevanja skozi naš šolski sistem, je opismenjevanju posvečeno dovolj pozornosti, časa, skrbi za kakovost in otrokovih sil v primerjavi z drugimi cilji šolanja? Kako je s funkcionalno pismenostjo, so v šolskem sistemu tudi vzroki za slabe dosežke slovenske populacije v mednarodnih primerjavah? Usmerjenost na funkcionalno pismenost prinaša nekatere prednosti in izzive v šoli–toda ali lahko tudi slabosti in nevarnosti?

4. Kako razumeti pismenost v najširšem pomenu? To še zdaleč ni več le »poznavanje in raba črk«, sem sodijo govorno, pisno razumevanje in izražanje, znanje tujih jezikov, uporaba sodobnih informacijskih sistemov in številskih odnosov, govori se tudi o moralni, državljanski pismenosti in podobno. Katerim ciljem opismenjevanja namenjamo od vrtca do univerze dovolj časa in truda, kateri so prešibko zastopani?
5. S tega vidika želimo pretresti slovenske kurikularne dokumente in prakso na vseh stopnjah šolanja, od vrtca do univerze. Posebna pozornost bo namenjena kurikulu za vrtce. Ali postavlja dovolj jasne standarde ali preveč prepušča vzgojiteljem? Kakšna so mnenja med vzgojitelji o opismenjevanju v vrtcu, kakšne prakse so se razvile glede na različne želje in pričakovanja staršev?
6. Kako je s cilji opismenjevanja v vseh treh ciklih devetletke in različnih vrstah srednjih šol, kakšne so konceptualne rešitve, je opismenjevanju dano potrebo težišče glede na druge kompetence in cilje, so zastopani ključni cilji, ki izhajajo iz sodobnih pogledov na opismenjevanje?

Ključne ugotovitve in pobude posveta:

- Pismenost je eno od ključnih orodij pridobivanja in uporabe znanja, zato je ta cilj aktualen na vseh stopnjah izobraževanja.
- Pismenost je treba razumeti v najširšem smislu, poleg jezikovne vključuje tudi matematično, medijsko, tehnično, računalniško, informacijsko, socialno in etično pismenost.
- Pismenost je cilj, ki mu morajo posvetiti posebno pozornost in vlogo vsi kurikularni dokumenti na vseh stopnjah izobraževanja.
- Mednarodne primerjave šolskih učinkov kažejo, da se skrb za načrtno razvijanje pismenosti v najširšem pa tudi v ožjem pomenu besede, torej v pomenu pisne rabe simbolov, uporabe črk in pisave, pomika v obdobje zgodnjega otroštva in se začneja organizirano že v vrtcih; kaže se tudi kot pomikanje vstopa v šolo v zgodnejše obdobje ob spoznanju, da ima opismenjevanje dolgoročne pozitivne učinke na otrokov razvoj in njegovo uspešnost v pridobivanju in uporabi znanja.
- Ministrstvo za šolstvo in šport ter ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo naj bi z razpisom raziskovalnih, evalvacijskih in razvojnih projektov *prioritetno spodbujala načrtno spremljanje opismenjevanja* in analiziranje dosežkov, ki jih na tem področju omogočajo program devetletke in novi izobraževalni programi v srednjem izobraževanju, zlasti v poklicnem in strokovnem šolstvu.
- Strokovni svet za splošno izobraževanje in Zavod RS za šolstvo naj bi za

nadaljnje razvijanje koncepta in spodbujanje nastajajoče pismenosti s kurikulumom za vrtce in tudi z izvedbenim gradivom (priročniki) proučila možnost za jasnejšo in konkretno opredeljene cilje zgodnjega opismenjevanja in omogočila ob bogatitvi jezikovnega okolja z igro in dejavnostmi tudi *uporabo predšolskemu otroku primernih oblik formalnega učenja opismenjevanja*.

- Strokovni svet za splošno izobraževanje naj bi posebej pozorno proučil in analiziral rezultate proučevanj o opismenjevanju v prehodu med vrtcem in osnovno šolo in prvi triadi devetletke. Pregled prakse in kurikularnih dokumentov kaže, da v tem prehodu ni kontinuitete, saj zlasti prvi razred devetletke ne gradi na dosežkih vrtca, temveč na nižjih standardih. To lahko pomeni, da cilji in standardi opismenjevanja v prvi triadi niso smiselno porazdeljeni v vsa tri leta in se zato težavnost neenakomerno stopnjuje v drugem in tretjem razredu; ocene so, da standardi in cilji opismenjevanja v prvem razredu podcenjujejo zmogljivosti otrok na tej razvojni stopnji.
- Šola mora zapolniti primanjkljaje, ki nastajajo v pismenosti otrok zaradi različne stimulativnosti njihovega govornega in kulturnega okolja. Strokovni svet za splošno izobraževanje in strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje naj bi koncept jezikovnega opismenjevanja, predvsem njegove operativne cilje v vrtcu, osnovnih, poklicnih in strokovnih šolah, dosledneje kot do zdaj izpeljala iz načela funkcionalnega jezikoslovja. Koncept naj bi zagotavljal in spodbujal razvoj komunikacijskih zmožnosti in omogočal z ustreznimi oblikami praktičnega učenja aktivno jezikovno rabo, s čimer bi nadomestili slovnični koncept jezikovnega pouka.
- Strokovni svet za splošno izobraževanje, strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje in strokovni svet za izobraževanje odraslih naj v medsebojnem usklajevanju v celotnem šolskem sistemu uveljavljajo pismenost v najširšem pomenu besede. Zagotovijo naj vgrajevanje pismenosti kot generične kompetence v kurikulum za vrtce in v učne načrte vseh predmetov v osnovni in srednji šoli. Poleg jezikovne pismenosti naj kurikularni dokumenti spodbujajo stalno in načrtno uvajanje učencev in dijakov v socialno, matematično, medijsko, informacijsko, tehnološko in raziskovalno pismenost. Spodbujanje pismenosti mora biti cilj in naloga vseh učiteljev in drugih sodelavcev v pedagoškem procesu in vseh s šolo sodelujočih ustanov, predvsem knjižnic.
- Za celostno uresničevanje ciljev na področju pismenosti je treba priskrbeti gradivo in priročnike za delo vzgojiteljev in učiteljev.
- Usposabljanje vzgojiteljev in učiteljev za opismenjevanje je v dosedanjih študijskih programih pedagoškega izobraževanja podcenjeno glede na sodoben pomen ciljev opismenjevanja. Svet RS za visoko šolstvo, univerze in posebno pedagoške fakultete, filozofska in druge fakultete, ki izobražujejo učitelje, naj bi v prenovi pedagoških študijskih programov v bolonjskem procesu s koordinirano dejavnostjo zagotovili višjo raven usposobljenosti vzgojiteljev in učiteljev tudi za opismenjevanje. Razvoj pismenosti v najširšem pomenu besede je prednostna naloga izobraževalnega področja

in skupna naloga vzgojiteljev in učiteljev vseh strokovnih predmetov.

V letu 2005 je ZDPDS načrtovala večji znanstveni posvet na temo **UPOŠTEVANJE DRUGAČNOSTI – KORAK K ŠOLI ENAKIH MOŽNOSTI**. Cilji posveta so zlasti analizirati razumevanje načela »drugačnosti« učencev v teoriji in praksi. Posvet je bil zasnovan tudi z mednarodno udeležbo. Tematsko naj bi poglobil poglede na štiri »kroge« drugačnosti, ki so pomembni za šolo, in sicer socialni in kulturni krog, posebnosti udeležencev s posebnimi potrebami in kako se v sodobni šoli kaže različen položaj otrok, učencev in dijakov glede na spol.

V letu 2005 naj bi tudi okrepili sodelovanje med društvi, ki so včlanjena v zvezo, zlasti z odzivanjem na aktualna vprašanja s področja razvoja šolstva in organizacijo skupnih strokovnih in znanstvenih srečanj.

*Dr. Zdenko Medveš
predsednik ZDPDS*